

Elforsyning i Horsens gennem 100 år

Danmark fik det første offentlige elektricitetsværk i 1891. Der gik 15 år før det blev Horsens tur. En vigtig grund til, at elektricitetsværket netop blev anlagt i 1906 var, at "Den jyske Industri- og Landbrugsudstilling" blev afholdt i byen i 1905. Planlægningen af denne udstilling, der skulle sætte Horsens på landkortet, gjorde det klart, at en by der gerne ville markedsføre sig som en driftig by også var nødt til at have en offentlig elforsyning. Byens elektricitetsværk blev opført som nabo til Horsens gasværk, som siden 1860 havde forsynet byen med gas til belysning og kogebrug. Placeringen tæt på gasværket blev valgt, fordi elektricitetsværksmaskinerne så uproblematisk kunne forsynes med bygas som brændstof.

Den 12. december 1906 satte Horsens kommunale Elektricitetsværk spænding på nettet. Dengang brugte man 110 volt jævnstrøm. Ulempen med den tids elforsyning var, at man kun kunne forsyne det nærmeste opland. Rækkevidden for jævnstrøm er højst et par kilometer fra værket. Derfor blev oplandet ladt i stikken i elektricitetsmæssig sammenhæng. For at løse deres ønske om elforsyning, blev Bjerre Hatting Herreders Højspændingsanlæg (BHHH) oprettet i 1918 og året efter var man nået så langt med ledningsnettet, at Juelsminde som de første fik elektricitet. Forsyningsområdet gik fra Hatting i nord til Bredballe i syd, inklusiv Juelsmindehalvøen. I 1997 blev Horsens Belysningsvæsen og BHHH slået sammen under navnet Energi Horsens, som i dag forsyner næsten 50.000 kunder.

"Fra elektrisk lys til lysleder"

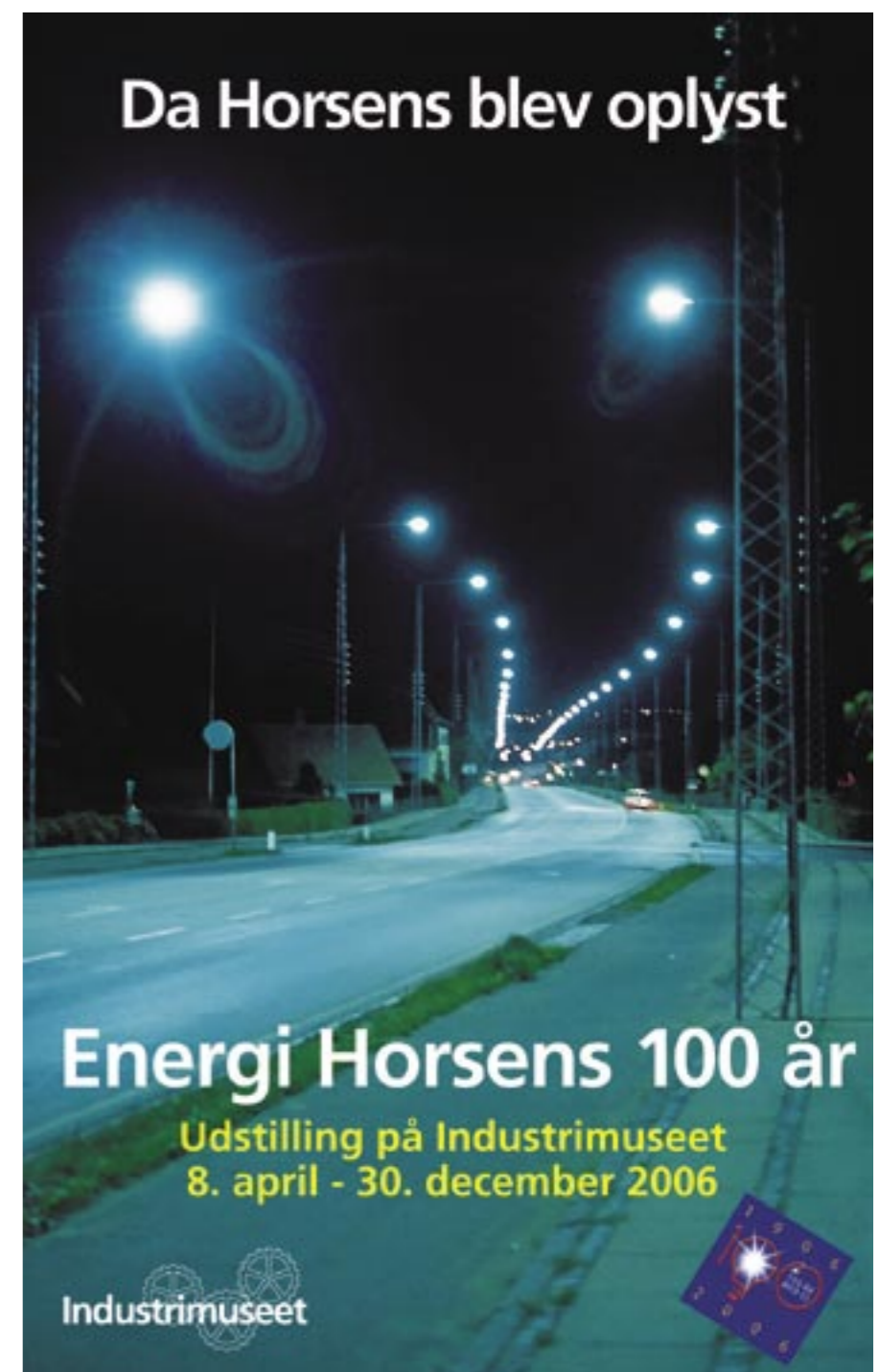
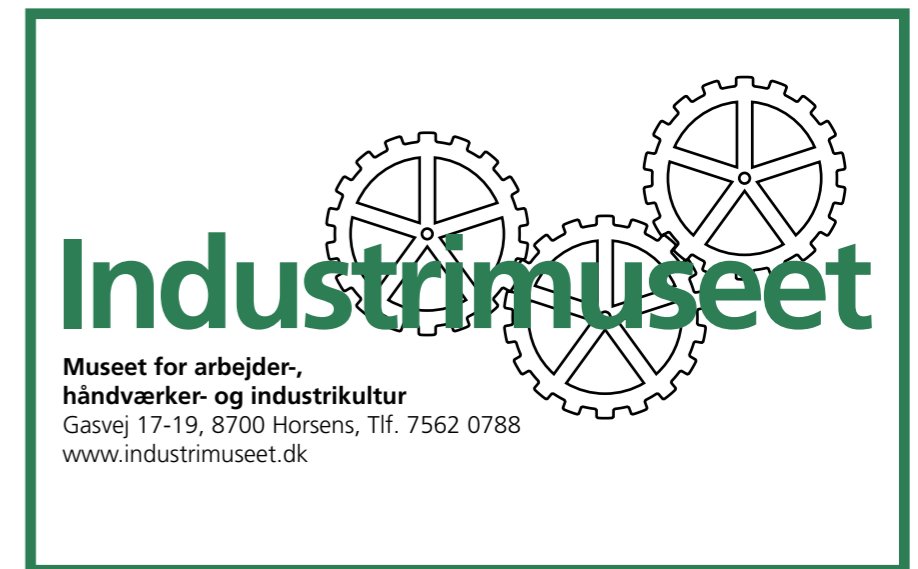
"Fra elektrisk lys til lysleder" er titlen på det festskrift, Industrimuseet og Energi Horsens har udgivet i forbindelse med elforsyningens 100 års jubilæum.

Bogen er opdelt i fem kapitler. Første kapitel fortæller historien om de private elværker i Horsens i 1890'erne og opstarten og driften af Horsens kommunale Elektricitetsværk i 1906 frem til 1919. Derefter fortælles om stiftelsen af og de første driftsår for BHHH. Andet kapitel dækker perioden 1920 til 1945. I 1920 havde 80% af ejendommene i Horsens indlagt el. Elværket måtte udvides to gange i 1920'erne. I 1936 blev Den sydøstjyske Samleskinne sat i drift. De fire købstæder i Vejle amt blev elteknisk forbundne, så man kunne trække på hinandens elproduktion. Kapitel tre dækker perioden 1945 til 1970. I de år steg forbruget af el voldsomt. I 1951 blev Skærbækværket taget i brug, hvorefter elektricitetsværket i Horsens ophørte med at producere el. Kapitel 4 fortæller om de år, hvor samfundet fik behov for at kvinderne også kom på arbejdsmarkedet og hvad det medførte. Bogens sidste kapitel fortæller om baggrunden for dannelsen af Energi Horsens i 1997 og fører det nye selskabs historie op til idag. Bogen er på 112 sider og koster 99 kr. Den sælges på Industrimuseet eller hos Energi Horsens, Bjerrevej 139, 8700 Horsens.

Denne brochure er fremstillet med sponsorstøtte fra

gf
GRAFISK FORUM
HORSENS A/S

“Da Horsens blev oplyst”

I 2006 er det 100 år siden Horsens fik en kommunal elforsyning. Den bygning som blev opført i 1906 for at huse elektricitetsværket er den samme bygning, der de sidste 30 år har tjent som Industrimuseets hovedbygning. Derfor er 100-års jubilæet også en mærkedag for museet. Energi Horsens og Industrimuseet fejrer jubilæet i fællesskab med en stor særudstilling om elforsyningens historie i Horsens og opland.

Særudstillingen, “Da Horsens blev oplyst” består af tre dele. Hoveddelen findes i museets særudstillingshaller, hvor der fortælles en sammenhængende historie om elforsyning. Udstillingens anden del består af en række poster placeret rundt omkring i de gamle elektricitetsværksbygninger. Plancherne på posterne viser ved hjælp af historiske fotos, hvordan der de pågældende steder så ud, da værket stadig var aktivt i elforsyningens tjeneste. I et afsnit af Maskinhallen findes udstillingens tredje del, som er en plancheudstilling, der sammenhængende fortæller bygningens historie.

Elforsyning og Industrimuseets faste udstillinger

I maskinhallen, eller maskinsalen, som rummet førhen hed, stod elektricitetsværkets dieselmotorer og damp turbine. I dag danner maskinhallen ramme om Industrimuseets motorsamling. De oprindelige maskiner blev slået til gammelt jern, da elektricitetsværket blev nedlagt i 1951.

De motorer der er udstillet i maskinhallen idag er alle væsentligt mindre, end de oprindelige motorer på elektricitetsværket var. Fem af de største udstillede maskiner har imidlertid været anvendt til elfremstilling rundt om i Jylland og på Fyn. Maskinhallens store Frichs dampmaskine fra 1913 forsynede frem til 1975 Sindssygehospitalet i Risskov ved Århus med jævnstrøm. Deutz dieselmotoren fra 1943 blev i årene 1947 til 1965 brugt som møllemotor og jævnstrøms elektricitetsværk i landsbyen Vonge, sydvest for Vejle. En lille dieselmotor fra 1910 blev fremstillet hos Møller & Jochumsen i Horsens og drev Tved Elværk til 1930. Samme dieselmotor drev fra 1930 til 1962 Barløse Mølle ved Assens. Desuden er der udstillet to Bukh-dieselmotorer: En fra 1926, som forsynede Ebeltoft Andelssvineslagteri med elektricitet. De anskaffede i sin tid maskinen, fordi man fandt det kommunale elværks nattaekt urimelig. Museets anden Bukh dieselmotor, som er fra 1952, fungerede som nødstrømsanlæg på Kolding Sygehus. I de mange år maskinen stod i Kolding, kom den kun i brug 6 gange i forbindelse med strømsvigt i den offentlige forsyning. Det siger noget om forsyningssikkerheden fra Skærbækværket.

Plancheudstillingen i maskinhallen fortæller elektricitetsværksbygningens historie. Det støt stigende strømforbrug gjorde det nødvendigt at udbygge elektricitetsværket to gange. Den største udvidelse fandt sted i 1927, hvor de oprindelige gasmotorer blev nedtaget, og der blev installeret et damp turbineanlæg.

Særudstillingshallerne

På museets forplads mødes man af tre træmaster af den type, som førhen var så almindelige i landskabet. Ledningsføringen fører ind i særudstillingslokalet.

Det er idag svært at tænke sig et liv uden elektricitet. I udstillingen har vi genskabt et dunkelt rum, hvor konsekvensen af det “strømløse” samfund man havde på Horsenseggen for 100 år siden kan demonstreres. Idag kan vi også undres over, hvordan tidligere tiders elapparater var udformet. I vores øjne meget primitive, men mange af dem også smukke og gedigne sammenlignet med nutidens plastapparater. Det kan man forvise sig om i udstillingen, som også rummer en genskabelse af C. Bæks installatørforretning i Vestergade, som den så ud i Horsens omkring 1930.

Det komplicerede samfund vi lever i idag, beror i høj grad på en stabil offentlig strømforsyning. Strømforsyningen er sikret i kraft af en indsats fra elforsyningens personale. Dette personales arbejdsbetingelser har ændret sig meget igennem de sidste 100 år, som det fremgår af udvalgte ansattes erindringer.

Endelig giver udstillingen smagsprøver på, hvad elforbrugere kan vente sig i fremtiden. Energi Horsens har store planer for de kommende år, bl.a. med lynhurtige bredbåndsforbindelser. Leverandørerne af elinstallationer til private har også spændende nyt på tapetet, sådan som man kan forvise sig om det i afsnittet “Den selv-tænkende installation”.

